

PRÒLEG

El que anomenem la història d'una comunitat humana –la història de Catalunya, per exemple–, es basteix sobre el conjunt de tots els fets i els esdeveniments de què s'ha conservat memòria, amb un gruix molt distint pel que fa al passat remot, on els materials són escassos, i als temps més propers, on abunden fins a permetre'ns fer una crònica quotidiana. Ningú no podria utilitzar aquests materials en la seva totalitat per tal de fondre'ls en una visió global. El seu nombre mateix desafia la nostra capacitat de sintetitzar-los.

El que fa l'historiador habitualment és cercar camins en aquesta selva espessa i desigual, en funció de les preguntes que fa al passat, d'acord amb les qüestions que més li importen, que solen ser –o haurien de ser– les que importen a la societat i al temps en què viu. «Comprendre la història, ha escrit Coetzee, significa comprendre el passat com una força que actua sobre el present». En el meu cas, la primera motivació que em va dur a escriure aquest llibre va ser la de cercar explicacions al fet que els catalans siguem avui un poble amb un fort sentit d'identitat, de pertinença a un col·lectiu que comparteix majoritàriament, a més de llengua i cultura, unes formes d'entendre la societat i el món. La identitat és, per mi, una realitat que neix d'una llarga existència compartida, no pas un producte de la terra o de la sang, i és per això que em sembla que és la història qui pot explicar-la millor.

Fugint dels inacabables debats entorn del concepte de nació, que des del segle XIX va ser segrestat pels estats liberals, hereus de les monarquies absolutes, per tal d'usar-lo com una legitimació per absorbir i assimilar les comunitats sobre les quals s'estenia el seu poder, i que al segle XX ha estat responsable de milions de morts com a conseqüència de neteges ètniques emparades en

falsificacions històriques, he preferit anar a la recerca de l'arrel primordial d'allò que constitueix un poble: a les experiències històriques que han anat conformant una identitat col·lectiva i una cultura pròpia que proporcionen als ciutadans un sentit de connexió i de pertinença, reforçat, en el cas dels catalans, per una evolució política singular que va quallar en un contracte social que els donava la consciència de ser partícips d'uns drets i llibertats que caracteritzaven la seva societat: un conjunt d'elements, en suma, que integren allò que els catalans del passat anomenaven senzillament «la terra».

Que el punt de partida hagi estat la situació actual de Catalunya, amb els seus greuges i les seves reivindicacions, explica que m'hagi concentrat en la història del Principat, sense poder dedicar l'atenció que caldria als trets comuns que aquesta comparteix amb les de València, d'Aragó o de les Illes. No hauríem d'oblidar mai que en la Barcelona de 1714 hi havia també aragonesos, valencians i mallorquins lluitant al costat dels assetjats.

He tractat d'escriure un llibre senzill i entenedor, deixant de banda tota l'erudició que no fos estrictament necessària. No he posat gaire notes a peu de pàgina; però qui consulti les referències que figuren al final del volum, veurà que he procurat documentar-me, usant llibres, articles i documents, amb una especial atenció a la recerca més recent.

A banda d'això, he pogut comptar amb l'ajut d'alguns amics. En primer lloc el d'Eva Serra, una de les figures més importants de la historiografia catalana actual, que ha tingut la paciència de llegir el manuscrit, en la part que va des dels orígens fins a 1689, esmenant errades i fent suggeriments que l'han enriquit considerablement; una funció semblant han fet Joaquim Albareda pel que fa als temps de l'edat moderna, i Borja de Riquer per als anys que van de 1874 a 1923. No sempre els he fet prou cas, i temo que, en conseqüència, es puguin trobar al meu text massa errades que no he sabut esquivar.

No ignoro els riscos que presenta un llibre com aquest. M'ho deia el meu mestre, Jaume Vicens, en una carta de 24 febrer de 1957 en què defensava els seus esforços per obrir nous camins en la història de la Catalunya contemporània, bastint interpretacions

sobre bases encara insegures, en comptes de seguir els camins més tranquils de l'erudició: «He recollit centenars de milers de fets concrets –em deia– i per aquest cantó estic tranquil. Certament, hauria pogut fer això tota la meva vida».

Jo també he reunit, en prop de seixanta anys dedicats a la recerca, munts de dades i de documents que només caldria ordenar i endegar per a la publicació; tinc fins i tot escrits capítols sencers de llibres que no acabaré mai. Però ara em tocava d'arriscar-me en aquesta aventura que té les seves motivacions més enllà del terreny de l'erudició i de les interpretacions historiogràfiques: en les profundes arrels que ens lliguen a tots i a cada un de nosaltres a la sort del nostre poble.

Josep Fontana
22 de juliol de 2014